

ІСТОРІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ТЬЮТОРСТВА В УНІВЕРСИТЕТАХ США

У статті розглянуто історію впровадження тьюторської системи в американських університетах, проаналізовано вплив системи тьюторства Великої Британії на розвиток вищої освіти США.

Ключові слова: тьюторська система, тьюторство, тьютор, реформи в університетській освіті.

В статье рассмотрена история внедрения тьюторской системы в американские университеты, проведен анализ влияния системы тьюторства Великобритании на развитие высшего образования США.

Ключевые слова: тьюторская система, тьюторство, тьютор, реформы в университетском образовании.

The history of the tutorial system adoption into American Universities, the influence of the British tutorship on the development of the American higher education have been scrutinized in the article.

Keywords: tutorial system, tutorship, tutor, reforms in the University education.

Постановка проблеми. Протягом останніх років структура та зміст вищої освіти в нашій країні зазнали значних змін, що є наслідком інтеграції національної освітньої системи в європейський освітній простір. Реформування системи освіти в усіх її ланках необхідно. Передусім це стосується вищої освіти, яка має забезпечити суспільство висококваліфікованими фахівцями в різних галузях.

Справжній науковий і практичний інтерес являє вивчення досвіду та роботи тьюторів у Великій Британії та США з метою творчого його використання у вищій школі України.

Актуальність проблеми зумовила проведення дослідження на тему «Система тьюторства у вищій школі Великої Британії та США».

Аналіз актуальних досліджень. Як засвідчило вивчення наукової літератури, лише в деяких працях, присвячених теорії й практиці вищої освіти

Великої Британії та США, є розробки окремих аспектів щодо організації тьюторської діяльності в цих країнах.

Різні аспекти британської й американської моделей вищої школи проаналізовано в працях А.Барбариги, Н.Федорової, Т.Георгієвої, В.Єлманової, І.Марцинковського, Л.Супрунової та А. Іванової, Л.Філіппової, Н.Нікандрова та інших науковців.

Проблема вивчення питань упровадження Оксбриджської моделі тьюторства в університети Сполучених Штатів і порівняльного аналізу англійської й американської моделей тьюторства у працях вітчизняних учених досліджена недостатньо.

Мета статті – проаналізувати зміни в системі вищої освіти в США з кінця XIX ст. до 70-тих років XX ст., упровадження системи наставництва в американські університети та вплив британської тьюторської системи на американську вищу освіту.

Виклад основного матеріалу. Вища освіта в Сполучених Штатах Америки почала зазнавати серйозних змін у період з 1860-х до 1910-х рр. Головним чином це пов'язують з діяльністю ректора Принстонського університету В. Уїлсона (1902–1910) і ректора Гарварда Л. Лоуелла (1909–1933).

Прибічники реформ у вищій освіті США погоджувалися з Уїлсоном, який уважав, що навчання в коледжі повинно допомогати студентові розвиватись інтелектуально й духовно. «Ми повинні шукати шляхів передавати не стільки знання, скільки дух знання», – зазначав він [15]. У цьому зв'язку дуже важливу роль відігравали взаємовідносини студентів та викладачів, які повинні були перейти на якісно новий рівень. Викладач мав не лише формально консультувати студентів у процесі навчання, а й у неформальній обстановці, наскільки це можливо, ділитися своїм життєвим досвідом зі студентами, зацікавити їх своїм предметом.

Причиною відсутності тісного контакту між студентом і викладачем в аудиторіях американських університетів вважається вплив німецької вищої освіти. Учені – представники цієї школи «відчували огиду до процесу викладання

й дивилися на студентів як на певну перешкоду» [12]. Прогресивні викладачі відчували, що кожний студент коледжу «повинен мати принаймні одного товариша серед викладачів, того, хто буде спостерігати за його навчанням, буде знати про сімейні обставини, про те, як студент навчається, які в нього перспективи, здібності та недоліки» [там само].

Починаючи з кінця 1890-х років, Кембридж і особливо Оксфорд стали прикладами того, що подібний викладач-товариш може існувати. Кожний студент прикріплювався до тьютора, який надавав індивідуальні консультації під час регулярних щотижневих зустрічей. Крім того, студентам пропонували за прочитаним і вивченим матеріалом писати реферати, які обговорювалися під час тьюторських занять. Поза тьюторськими заняттями студенти й викладачі мали змогу зустрічатись і спілкуватись у менш формальній обстановці завдяки тому, що більшість викладачів мешкала на території коледжів.

Джон Корбін, а слідом за ним Френк Боулес, посилаючись на досвід англійських колег, уважали, що студентів необхідно розподілити на невеликі групи, кожна з яких буде під наглядом викладача-консультанта[4].

Президент Свартморського коледжу з 1921 до 1940 р. Френк Айделоут був одним з прибічників упровадження в американські університети англійської системи тьюторства. Починаючи з 1910 року, ще працюючи викладачем англійської мови в Індіанському університеті, він написав низку статей, у яких із захопленням характеризував систему викладання в Оксфорді. Основний акцент Айделоут робив на відповідальність кожного студента за самоосвіту з активною допомогою тьютора [2].

Простежити зміни в системі вищої освіти в США в кінці XIX на початку XX століть можна на прикладі найбільшого американського вищого навчального закладу – Гарвардського університету. Вже в 90-тих роках XIX ст. деякі викладачі й випускники університету дорікали на відсутність персонального контакту між студентами й викладачами. Наприклад, Едвін Слоссон зазначав, що студенти потребують більшої уваги з боку викладачів і особливо тих, хто офіційно призначений порадниками. «У Гарварді, – писав він, – порадник повинен

познайомити першокурсників з їхніми обов'язками, допомогти адаптуватися в університеті, але насправді ці зустрічі були чисто формальні й не більш персональні, ніж надання інформації про розклад поїздів на вокзалі» [12].

У 1904 році випускник Гарварду Джон Фогг Туомблі запропонував приз студентам середніх і старших курсів університету за три найкращих есе на тему «Можливість і необхідність упровадження сучасних програм і методів навчання англійських коледжів у наші великі університети, особливо в Гарвард». Есе Генрі Путнема Пратта, що було визнано найкращим, надруковане в журналі «Harvard Graduate's Magazine» разом з коментарем Туомблі. Обидва автори зазначали необхідність реорганізації університету, що вимагало розділити коледж на шість «холів», у кожному з яких мешкало б близько двохсот студентів і шість тьюторів, обраних із викладацького складу університету. Передбачалося, що поділ на «холи» буде відбуватися з урахуванням академічних зацікавлень студентів і, отже, тьютори будуть обиратися залежно від предметів, які вони викладають. Студент кожного тижня буде відвідувати близько десяти лекцій професорів університету й шість-вісім конференцій чи «секційних зустрічей» у «холі», що проводитиме тьютор [13].

Ректор Принстонського університету з 1902 до 1910 р. В. Уїлсон зазначав, що в навчанні важливу роль відіграє самоосвіта. Він наголошував, що студенти повинні здобувати знання самостійно, а викладач повинен виступати в ролі порадики. Таким чином, процес навчання – це «інтелектуальне спілкування менш досвідченої особи з більш досвідченим товаришем з метою отримати знання» [9]. Дункан Спакт, який викладав у Принстоні під керівництвом Уїлсона, згадував у 1946 році: «Коли я читаю дослідження Метью Арнольда про вплив реформ Ньюмана в Оксфорді, я завжди згадую голос Вудрова Уїлсона» [там само].

В. Уїлсон згадував, що ідея реформувати Принстонський університет з'явилась у нього ще у 1897 році після відвідання Оксфорда [3]. Серйозних змін зазнав, по-перше, навчальний план. По-друге, важливим пунктом реформ стало удосконалення тьюторського плану, названого системою наставництва.

Система наставництва в Принстоні була вдосконаленою формою Оксфордської тьюторської системи, метою якої було «впровадження у великі університети методів навчання й безпосереднього особистого спілкування викладачів і студентів невеликих коледжів» [8].

Упровадження такої системи вимагало введення до професорсько-викладацького складу нової посади – викладача-наставника. Головним обов'язком наставника було зацікавити студентів безпосереднім «індивідуальним інтелектуальним спілкуванням з викладачем» на зразок того, що В. Уїлсон спостерігав у Оксфорді. Згідно з планом, студенти середніх та старших курсів кожного тижня зустрічалися з наставником на тьюторських заняттях, метою яких було обговорення самостійно опрацьованої додаткової літератури на тему прослуханих лекцій. Уїлсон відзначав, що «наставниками можуть працювати ті викладачі, які мають репутацію джентльменів, зарекомендували себе товариськими особами, чий персональний вміння спілкуватися допоможуть їм впливати на інтелектуальний розвиток молодих людей» [14].

В. Уїлсон критикував практику Оксбриджа щодо призначення тьюторів на постійний термін, тому що він відчував, що це дозволяє тьюторам деякою мірою відхилятися від виконання своїх обов'язків. Але обов'язки наставників, як Уїлсон уявляв їх, не були подібні до обов'язків тьюторів, головною метою яких була допомога студентам у оволодінні знаннями з різних предметів. Уїлсон шукав людей, чий особистий життєвий досвід впливав би на розвиток особистості студента. Таким чином, у ролі наставника він бачив не стільки вченого, скільки вихователя. Але йому не вдалося переконати відповідних кандидатів обійняти посаду наставника, і декан Генрі Файн переконав у необхідності пошуків натомість учених.

Наріжним каменем у проведенні цієї реформи стала відсутність коштів, але Уїлсон зміг переконати меценатів, і в 1905 році вони офіційно затвердили посаду наставника. Сорок п'ять викладачів обійняли цю посаду, двадцять з яких уже працювали в Принстоні, а інші перейшли з інших навчальних закладів. Тридцять сім наставників мали ступені докторів наук.

Ці зміни переконали В. Уїлсона в тому, що безпосередній контакт між молодими людьми й досвідченішими товаришами має важливе значення в процесі навчання.

Система наставництва існувала в Принстоні й після того, як Уїлсон залишив посаду ректора в 1910 році. Але вже в 1908 році Авраам Флекснер висловлював сумніви щодо цієї системи, які з часом підтвердилися [6]. Наставники були обтяжені читанням багатьох курсів, і в них ледь вистачало часу на безпосереднє індивідуальне спілкування зі студентами. Система, отже, не сприяла розвитку індивідуального навчання, що вважалось основною метою. І вже в 1925 році посада наставника в університеті була скасована. Але реформи в Принстоні мали важливе значення для впровадження посади тьютора у вищі навчальні заклади в майбутньому.

Реформи в Гарвардському університеті пов'язують з ім'ям Л. Лоуелла, а план реформ, затверджений у 1929 році, називають «Принстонським планом, упровадженим у Гарвард на гроші Єльського університету» [11].

Протягом двох десятиліть після інавгурації у 1909 р. Лоуелл поступово впроваджував прогресивні ідеї, однією з яких була мета навчити студентів здобувати знання самостійно. Звідси виникла необхідність впровадження в Гарвард тьюторської системи Оксбриджського зразка.

Лоуелл наполягав на системі тьюторського інструктування, оскільки вона передбачала стимулювання розумової активності «апатичних студентів Гарварда» і, отже, значне підвищення рівня їхніх знань [16].

З ініціативи ректора історичний, суспільний та економічний факультети в 1912 році впровадили підсумкові загальні экзамени й тьюторську систему. Починаючи з другого курсу, кожний студент був закріплений за тьютором з профільної дисципліни. Цей тьютор працював зі студентом до останнього курсу, готуючи його до складання іспиту. З 1919 до 1924 року всі факультети, крім хімічного та технічного, впровадили підсумкові экзамени й тьюторське інструктування.

Незважаючи на те, що в Гарварді намагалися впровадити англійську модель

тьюторської системи, американська практика засвідчила, що взаємодія між студентом та тьютором має інший характер. Через те, що гарвардська навчальна програма мала за мету дати студентові не лише академічну освіту, а й професійну, робота з тьютором була не основною формою навчання, а лише допоміжною.

Сама структура факультетів американського університету перешкоджала копіюванню оксбриджської моделі спілкування між студентом і викладачем. Призначення тьюторів, цінність системи тьюторського інструктування на різних факультетах були різними. На деяких факультетах тьюторами призначали студентів старших курсів, на інших – усі викладачі виконували обов'язки інструкторів; дехто вважав тьюторську систему основною формою навчання, інші не надавали їй такої важливості. Незважаючи на те, що Лоуелл намагався створити «оксбриджський ідеал в американському університеті», студенти Гарварда часто стикалися «з недоосвіченими й нецікавими тьюторами» [7].

Деякі викладачі Гарвардського університету робили спроби порадитися з колегами в Оксфорді щодо «механізмів роботи тьюторської системи». У 1924 р. після того, як англійський факультет Гарварда вирішив упровадити тьюторську систему, два викладачі університету були направлені в Оксфорд для вивчення цієї системи в дії. Але вони змогли відвідати англійський університет лише влітку й тому не мали змоги спостерігати повною мірою тьюторську систему в дії. Перкінс, описуючи цей візит, відзначав, що тьютори Оксфорда були здивовані цілями тьюторського плану в Гарварді. За Перкінсом, «американська концепція тьюторства сильно відрізнялася від англійської» [10]. Він також критикував надмірне благоговіння щодо англійської тьюторської системи: «Від тьюторів можна почути багато яскравих розмірковувань, вони палять трубку й зосереджені на розвиткові «персонального контакту». Американський читач, напевне, знайомий з портретом тьютора, зробленим Стефаном Лікоком: ніякої активності, крім паління трубки, і все ж через чотири роки підводиться підсумок того значного, що передано студентам...» [там само].

Подібні критичні зауваження щодо тьюторства в Оксбриджі 20-х рр. зробив Джеймс Роланд Анджел. У 1921 році він став президентом Єльського коледжу, і

саме йому належить ідея «неформального контакту між студентом і викладачами університету» і впровадження тьюторської системи [1].

З метою вивчення досвіду англійських колег у 1927 році Анджелл відвідав Оксфорд, Кембридж та інші англійські університети. Він спостерігав стосунки між студентами й наставниками і зробив висновок, що «вони зводяться лише до проживання в одному коледжі й вечері за одним столом» [11]. На думку Анджелла, наставник повинен бути «цікавою особистістю з організаторськими здібностями, з умінням і бажанням передавати свій досвід молоді, справжнім учителем...» [1].

Протягом 30-х – 70-х рр. тьюторська система в Гарварді не була настільки результативною, як це передбачалось. Алекс Дьюк зазначає, що основною причиною цього стало те, що посади тьюторів, у основному, обіймали старшокурсники. Крім того, самі студенти не вважали роботу з тьюторами основним у навчанні, адже була дуже незначна кількість справді кваліфікованих тьюторів [5].

Труднощі після впровадження тьюторської системи виникли і в Єльському коледжі. Виявилось, що в цьому коледжі не вистачає аудиторій для проведення тьюторських занять, у бібліотеці не вистачає місця для самостійної роботи студентів з літературою. Крім того, виникли й фінансові труднощі щодо впровадження нових штатних одиниць.

Пізніше, у 60-ті – 70-ті рр., в університеті Санта-Круз також були спроби впровадити тьюторську систему. Але тьюторські групи були досить великі для такого виду навчання, і, що не менш важливе, мало хто знав, як проводити такі заняття.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Таким чином, впровадження Оксбриджської моделі навчання в американські університети зазнало поразки, хоча значно впливало на розвиток і формування системи вищої освіти в США.

Американський тьютор – це найчастіше старшокурсник чи молодий викладач, у обов'язки якого входить консультація студента щодо вивчення певних

предметів і організації навчання в університеті. Тьюторство не стало основним компонентом вищої освіти в США.

Вивчення змісту, форм роботи тьютора в американських університетах дозволяє адаптувати позитивний досвід організації тьюторської діяльності в закладах освіти України. Саме ці питання мають бути перспективними в подальших дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Angell, James Rowland. American Education: Addresses and Articles. – New York: Books for Universities Press, 1970. – P. 260-262
2. Aydelotte, Frank. Oxford Stamp and Other Essays: Articles from the Educational Creed of an American Oxonian. – New York: Oxford University Press, 1917. – P.5–6.
3. Baker, Ray Stannard. Woodrow Wilson: Life and Letters.- Garden City, N.Y.: Doubleday, Page, 1939.- P. 215
4. Corbin, John. American at Oxford. – Boston: Houghton – Mifflin. 1902. – P. 302.
5. Duke, Alex. Importing Oxbridge: English residential colleges and American universities. – New Haven; London: Yale Univ. Press, 1996. – P. 119–175.
6. Flexner, Abraham. The American College: A Criticism. N.Y.: Century, 1908.– P. 374
7. Harvard University Committee on the Objectives of a General Education in a Free Society. – Cambridge, Mass., 1945. – P. 191.
8. Leitch, Alexander. A Princeton Companion. – Prince: Princeton University Press, 1978. – P.374.
9. Myers, William Starr. Woodrow Wilson: Some Princeton Memories. – Princeton University Press, 1946. – P.83.
10. Perkins H. P. The Impersonal Oxford // Association of American Colleges Bulletin 16, May 1930. – P. 47.
11. Pierson, George Wilson. Yale: The University College, 1921. – 37. – New Haven: Yale University Press, 1955. – P. 208–216.
12. Slosson, Edwin. Great American Universities.- N.Y.: Macmillan, 1912.– P. 12–18.
13. Twombly, John Fogg. College Hall System // Harvard Graduates Magazine, June 1904.–P. 585–588.
14. Wilson, Woodrow. « Address before the Ungraduate Press Club, Princeton, 15 April, 1905», as quoted in Link, Wilson: The Road to the White House.– P. 41.
15. Wilson, Woodrow. The Spirit of Learning // Harvard Graduates Magazine, September 1909.– P. 9–10.
16. Yeomans, Henry Aaron. Abbot Lawrence Lowell, 1856–1943. – Cambridge: Harvard University Press, 1948. – P. 144.